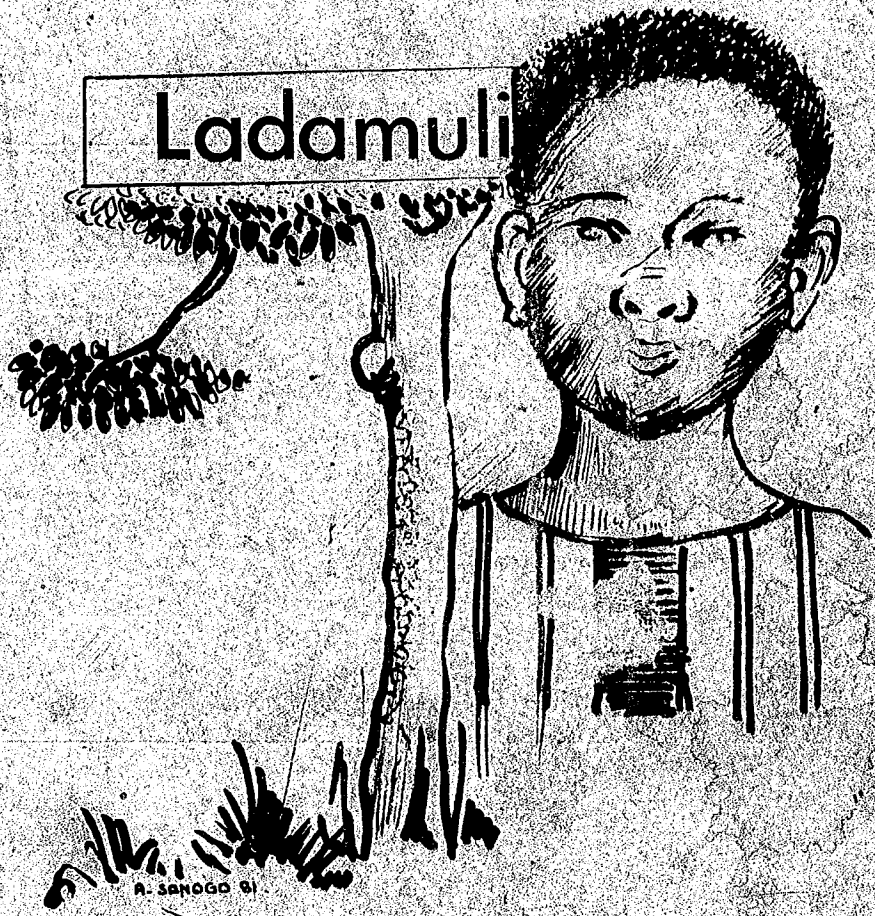

Mali kalanko minisiriso
Balikukulansoba — Bamako •

Ladamuli

KALAN MATARFA

ka na kalanyòrò la ka bèn waati ma.

Tubabu faama dō delila k'a fō ko : "dinyè ye wulibaañonaw ta ye"
(Napoleyōn)

I. LADILIKANW (KA KARAMOGO DEME KALAN KE COGO LA).

Denmisènnin ka kodōnbaliya b'a bali waati labatoli la. O dun ye fèn ye min wajibiyalen don hadamadanya la. Mògò ka kan ka bèn waati ma kalanyòrò la, baarakèyòrò la, gare la, o n'a nyògònw. Nka, ni waati labato k'era wajibiya ko ye denmisènnin ni mògòkòròbaw b'èe b'a filè jonya ko ye, o tuma, a bè digi u la.

O la, ni karamògò bè nin kalan in kè, a b'i sinsi don o don dinyè-latigè kow kan, k'a jira kalandenw na ko waati bèn ye yèrèdòn ye, yèrèbonyè taamashiyèn don. Ko ka na waati tèmènen kò o ye yèrè-dògòya, salaya ani fagon taamashiyèn ye.

Misali dōw

BARO

DENMISEN MIN BE WAATI LABATO

Ka taa k'a sòrò waati tèmèna, o maloya bè ne na, o de la, n'bè kòn k'an ka baara b'èe kè jona. Wula fè n'bè lèrè lajè walasa k'an ka kalansenw dega waati dòn.

Ni n'sera olu la, n'bè segin u kan n'fa ye, n'bè sòrò k'an ka npalan dila. Su fè, n'bè da jona : lèrè kòndòntònnan na. Sògòma o sògòma n'ba bè n'lakunu lèrè wolonwulanan la. N'b'a dòn ko miniti tan bè n'lase kalanyòrò la, nka n'bè taa ka kòn waati nyè ni miniti mugan ye, hali nènè tuma. N'bè n'sen lateliya walasa n'kan'a sòrò tòw donna. Fèn maloya fè n'na k'o b'è.

HAKILIJAGABO :

Kalanyòrò waatiw dānnen don. Bè ka kan k'olu labato. O man gèlèn barisa b'èe b'a dòn ko baara bè daminè lèrè 8 la. O ye b'èe bēnkan lèrè ye.

Ni kalanden min nana sòrò o tèmèna, o bè tów tonyò. Kalan bè jò, bèe ka baara bè tinyè. Ni mògò fila ni saba nana k'a sòrò waati tèmèna, o don kalan fòlòw bèe bè tinyè.

MUN NA KALANDEN DOW TE BEN WAATI MA? AN K'A KUNW LAJE

- sègèn (u tun ka kan k'u da jona su fè)
- nènè ni sanji tumaw (u tun ka kan ka wuli jona sògòmada fè, ka bò so jona)
- bolifèn ka tinyèli (nègèsò walima mobili ka kan ka minè ka nyè, k'u dila.
- mògò si ma lèrè bolifò ye.

kalandenw ka kan k'u dege lèrè kalanni na, k'u bangebaaw nyininka waati la, ni kalanyòròtaa tuma sera.

Kalan waati jèli bè se ka kè sinyè kelen walima fila san kòndò. (Ni kun sèbè b'a la).

Minnu bè n'a sòrò waati tèmèna, olu ye miirintanw ni dusuntanw ye.

U ka kan ka malo u tów ka baara tinyèli la, an'i tonyòli la.

WALE KETAW :

waati jèli bè se ka fèn minnu se mògò ma : bolifèn bè taa k'i to, fènw i n'a fò sinimanw, tulongw, kalanw bè daminè i kò. Mògòw bè dimi i kòrò, dòw bè i neni, dòw yèrè bè se k'i bugo. N'i ma ye waati la i somògòw hakili bè wuli.

LADILIKANW :

boli tè fosi nyè. An ka wuli jona, an ka kòn waati nyè, o ka fisa an k'a sòrò a tèmèna.

BAARA NI BONYELI KALANSO KONO

KOLOSILI :

Bonyèli ye hòrònnya jirali ye. Ni nyògòn bonyè bõra dinyè na, hadamadenuw ni nyògòn cè u bè don baganw ka jè la, o ye min mana se min na. Nyògòn bonyè tè mògò dógòya, a b'i kòròta de, barisa mògòw b'i gasi sigi. O tuma an k'an hadamaden nyògòn bonyè.

BARO :

Karamògò tun b'a fò an ye don o don, k'an kana boliboli kalanso kònò, k'an kana nògò filli sen kòrò. Alu tun tè kuma mèn. Don dò la, a ye namasa dun k'o fara filli kalanso kònò. A yèrè bolitò Kalilu kò, a cèenèna o kan, k'a bin sigilan kan, k'a nyin kari. A da joli kèra k'a ka fini bæe bilen. Kalanden dòw yèlèl'a ma, dòw y'a hinè minè

MUN Y'A S'A MA ?

HAKILIJA GABO :

An hà jòn bonyè so ? Mun na ? (u ka kòrò an ye)
u bè ko dòn ka tèmè an kan. Tuma caman, u bè an lakanani kow de fò an ye : kana yèlèn jiri kan, kana tulon kè ni muru ye, i kan lankolon kana bò, i sen lankolon kana taama.

BONYELI KALANYORO LA :

- ka karamògò bonyè
- ka na bèn waati ma
- n'i bè bò kalanso kònò, ka jè nyini karamògò fè
- k'i jèya ka na kalanyòrò la.
- baara min mane di i ma, k'o kè teliya la
- kana tulon kè
- kana mankan kè, kana i tonyògòn nyòni, kan'a jogin .
- kana baro kè kalanso kònò
- ka kalanyòrò sariyaw labato

KENEMA :

KA MOGOW FO.

ka mōgōkōrōbaw bonyè, kana dugubadugubali kè, n'a fōra min tè
kè, kan'o kè.

SIRA SARIYAW : N'ITE TULON KE SIRA KAN.

SIRA SARIYA KALANW KA KAN KA KE SIRA YERE KAN.

BARO :

MOTO YE NPOGOTIGININ DO FAGA SIRA KAN.

Nin kera npogotiginin do ye ko Sira , a si be san duuru la. Don do k'a n'atonyongonw to tulongke la u ka da kere fe, Sira ye a ba nato ye ka bo sugu la. A girinna ka boli ka sira cetinge k'a be taa a ba kumben. O benna ni motofigi do fununto ye ka na. O sinna k'a ta ten ni moto ye, k'a fili ka taa fo yoro jan. Sira kunkolo taara paren sira kan, k'a faga o yoronin be la, a ba sen koro, bari a bolila k'a be a kumben.

HAKILIJAGABO :

kasara be se ka moge soro cogo di ?

- n'i taamana sira cema
- n'i bolila ka sira cetinge
- n'i be taama i numan fe
- n'i m'i kolosi n'i be negesira cetinge
- n'i y'i fonyogon nyoni k'a fili sira kan
- n'i ye negeso walima bolifen were girin sira kan
- n'i ye sira tige k'a soro yeelen bilen bora

MUN BE MOGO TANGA KASARA MA ?

LADILIKANW :

- n'be taama n'kinin fe sira kan
- n'te tulongke sira kan
- n'be n'kinin ni numan fiie sanni n'ka sira cetinge
- n'be n'ka bolifen karafejuruw dila ka nyè
- n'te ntolan tan sira kan
- n'te jigin ka bo bolifen kan, n'a ma jo pewu
- n'te kabakuru fili sira kan

Karamògò bè se ka baronin kè nin kelen kelen bèe kan. A ni kalan-
denw bè taa sira kan k'a bèe kè u nyè na.

sira sariyaw

sennamògò ka sariyaw

bolifèntigiw ka sariyaw

AN KA KALANMINÈNW LADON

KO KETAW :

Karamògò bè kalanden fila ka npalan minè, k'u kònòminènw bèe bò, kelen jaw bèe saniyalen don, kelen dô jaw bèe fusukulen don, a walan kun karilen bè, kiriyon nunkun nyiminen don, gafew ni kayew faralen don.

HAKILIJAGABO : A ye Funè ka npalan lajè, a bè cogo di ? A kònò gafew bè cogo di ? A kayew dun ? Mun melekelen b'u la ? Bolonò b'u la wa ? Sèbènnikèlanw bè cogo di ? Fininkolonnin bè mun nyè ? Zumana ka npalan bè cogo di ? A farafaralen don. Gafew bè cogo di ? Mun y'a ka walan pèrèn ? Mun na o nò tè ye kosèbè ?

(A b'a nèn kè k'a susa).

An bè mun kè walasa k'an ka minènw minè ka nyè ?

An bè gafe nyèw yèlèma cogo di ? An bè walan susa ni mun ye ?

An b'an ka kiriyon nun bò ni mun ye ? Minènw sòrò ka di wa ?

KALAN : Gèlèya min bè minènw sòròli la.

HAKILIJAGABO : A bè kalanminènw sòrò cogo di ? U bè cogo di, u di tuma aw ma ? Aw bè se ka gafe dila wa ? Mun ni mun bè kè ka gafe dila ? (Miriya-sèbènfura dilali, sèbènni jaw-masinnasèbènni...)

Jòn bè minènw san aw ye ? Wari bè sòrò cogo di ? (sègèn ni wosi)

O tuma an ka kan ka minènw minè cogo di ?

kalanyòrò bè minw d'a ma olu bè fòmò duguma ? Nburu ye jòn ye ?

KARAMOGO : bè walanw ni sèbènnikèlanw dila cogo di ?

Ni minènw t'an bafò an bè baara kè cogo di ? Ni min kòròla an ka kan k'o fili wa ? O bè mun ye ?

AN KA NIN TO AN HAKILI : N'bè n'ka kalanminènw minè ka nyè.

U sòngò ka ca, mògòw de sègèna k'u dila.

KALANDEN KA MINENW LADONNI. GELEYA MIN BE
MINENW SOROLI LA.

KOLOSILI :

Tile kònò waati bée n'a ka baara don cogo min, fèn bée n'a bila yòrò don o cogo la .

Ni kalanden ma wuli joona sògòma, finyè minw bè don a ka baara la , n'a ka minènw ma bila u bilayòrò la, o finyè kelen de bè don a kun. A b'o todròya kelenw de ye : sònja, waritinyè, nyangili, dusukasi.

BARO :

BILAKOJUGUYA TONO

Alamisa tèmènen, ne ni n'koromuso y'an ka kalansenw dege nyògòn fè bulon kònò. Tilelafana dun tuma selen, an ba y'an wele. An bolila ka taa dumuni kè, k'an ka gafew fililen to bulonkònò hali an m'u lasago. An tilalen an tèmèna ka taa gènyè bò dukènè na jiri kòrò. An hakili bàra an ka gafew kò. Tumanin kelen finyè wulila ka gafe ninnu ta ka taa n'u ye fo kènè ma. Waati dō selen, an ba ko : "aw ka gafew bè min ? O yòrò bée la, an bolila k'an bè t'u ta bulon kònò, an y'a sòrò finyè ye u sèbènfura jèw bée farafara k'un jènsèn. Anw bè taa kalanyòrò la cogo di ? karamògò bèna mun fò ? Anw ba wajibiyara ka gafe kuraw san an ye, an ka segin kalansen ninnu kan.

KONNEGE TUNUNA

Fanta ba taara sugu la k'a to da kunna. O hòlen, Fanta ko : " na nk'a da sògò ka tulon kè ddoni kènè ma". Fanta ni konnègè taara tulonkèyòrò la. A ba na tuma selen a bolila ka na k'a bè da yèlèn. O de ma diya. A' ye konnègè nyini, k'a nyini, a m'a dòn a y'a bila yòrò min. A kasira, ka kasi. A ba nalen u ye yòrò bée lajè ka dèsé. Ba y'a minè k'a gosi ka sòrò ka taa kondilala wele, o kana kon waraka.

NIN YE BARONIN DO YE : Don dō, muso dō sunògòtò ka tulolanègè kan kelen dulonna a ka sange kunna. A kununen, a y'o nyini fan bēe ka dāsè. A y'a ka sokòndòminènw bēe bō k'u woloma, a m'a ye. A sègènen, a k'u ye a ka sanu sonyè. A taara polisiw wele ka na, olu ye sokòndòmògòw bēe ta, ka t'u tòorò kosèbè polisiso la. U si k'u m'a ta. U ye cènin kelen minè k'o datugu k'a b'o bolo. Tòw taara so. Su fè, muso datò ye sange jigin, nègènin ko duguma gangalan. Aw yèrè k'o tō nyini.

HAKILIJAGABO :

" ko fèn bēe n'a marayòrò."

a bē mun dòn o kan ?

Sokòndòfènw dun ?

Dinyèlatigè kònò, bilakojuguya bē mun se mògò ma ? tògòtìnyè dusuman-goya, kèlè , waritìnyè.

AN KA NIN TOAN HAKILI LA :

Ni n'ladaàmulèn don, nì n'bè bolofènw lamara ka nyè, n'b'a dòn n'bè ko min kè waati min na, ani n'bè fèn min ta yòrò min na .

Lasagoli bē waati surunya mògò bolo. I ka wari tē tìnyè . I bolofèn tē tunu, i bē tōw ka dannaya sòrò, i nisòn bē diya tuma bēe. Kalanden lasagolen ka gafew saniyalèn don tēgèngògò nò t'u la, a ciw tilennen a sèbènni ka nyi.

AN K'AN KA KALANSO LABEN KA CENYE

WALE KETAW :

Karamògò ni kalandenw bè kalanso kòndòna lajè.

Mun bè kalanso cènyè ? Mun bè kòkòw kan ? Jaw bè cogo di ? An bè se ka mun kè walasa an ka kalanso ka kodiya mògòw ye, an ka tògò duman sàrò ? Kalanso bè jèya cogo di ? Nyaman segí b'a kòndò wa ? Sèbènfuraw bè senw kòrò wa ? kalanso jèlen bè mun nafa don kalandenw na ?

BARO :

Don dò Fanta ye woso tuluma san. A k'a b'o dun dòròn ntnan gosira. A bolila ka don kalanso kòndò. A y'a bolo tuluma josi koko la ka tila ka woso in bil'a ka tabali kan. Tulu ye koko ni tabali bée nògò.

HAKILIJAGABO :

Fanta ye mun kè ? Mun na an man kan ka fèn tulumaw san kalanyòrò la ?

Walasa an ka kokow ka jèya an man kan ka mun kè ?

Mun bè kè n'an ye fèn josi josi koko la ? An bè ji seri koko kan wa ? Dow b'u nun fiyè k'o mun koko la, o ka nyi wa ?

Dow bè kiriyòn nanigani kokow la, dòw fana bè jaw farafara

An ka kan ka nin wale ninnu kè wa ?

KARAMOGO : bè se ka baro wèrèw, wali kalandenw ka waleya dòw fò.

AN KA NIN TO AN HAKILI LA : An b'an ka kalanso dila k'a cènyè ni jaw ye. An tèn nun maari kokow la, an tèn bolonò k'u la .

NI NYEGENNATAA BE N'NA N'BE TAA SUTURA LA.

HAKILIJAGABO : N'i donna du o du kòndò, i bɛ̀ yòrònin dɔ̀
laminen ye kɛ̀rɛ̀ fɛ̀. O ye mun ye ? Mun na mɔ̀gòw bɛ̀ taa sutura
la ni nyègènnataa b'u la ?

An bɛ̀ mun ye siraw kan tuma dɔ̀w la ? kalanden dɔ̀w bɛ̀ nyègènɛ̀
kɛ̀ yòrò jumèn ?

Dɔ̀w bɛ̀ kɔ̀fɛ̀taa (banakòtaa) kɛ̀ kò dɔ̀ ni ba kɛ̀rɛ̀ fɛ̀. O ka nyi
wa ? O bɛ̀ mun se mɔ̀gòw ma ? Dɔ̀w b'u sigi u ka sokòfɛ̀la la.
O ka nyi wa ?

Nyègèn fɛ̀ dɔ̀w ka so kòndò. O ka nyi wa ? O tuma an ka kan
ka mun kɛ̀ ?

KARAMOGO : bɛ̀ taa ni kalandenw ye kalanyòrò nyègèn na k'o
dila cogo jira kalandenw na .

AN KA NIN TO AN HAKILI LA.

Nyègènnataa bɛ̀e ka kan ka kɛ̀ nyègèn na .

WARI DONDA NYUMAN , N'ITE WARI TINYE

BARO :

Fatmata, ni mugan b'e bolo, i bè mun san ? Ni kè mè fila b'i bolo i bè mun san ? Karamògò bè nin nyininkali in kè kalanden caman na. U bè sòrò k'a lajè, minw ye fèn nyècimaw fò, minw ye tulonkèfènw walima dumunifènw fò. O fèn fòlenw kalandenw fè, u bè jè ka wari nyèci nyuman jira a n'a tinyè kow.

HAKILIJAGABO : Wari bè sòrò cogo di ? An ka kan k'an diya-nyèfèn bèe san wa ? An mago bè jumènw na ? Mun b'an kènèya k'an tanga banaw ma ?

N'an ka kènè, an bè dumuni duman dun, an mago bè se mun wèrè ma ? fini o fini mana sangawuli an ka kan k'o bèe san wa ? fini jumènw sanni ye wari tinyè ye ?

An bè mun wèrèw san dumuni ni fèrèbòw kò fè ? fèn jumènw sanni ye wari tinyè ye ?

AN KA NIN TO AN HAKILI LA :

an ka wari donda dòn.

n'tè n'ka wari tinyè fèn na min nyèci tè n'ye.

AN K'AN YERE DON YORO BEE LA

BARO :

Moriba tun bē ka Haruna kōrōfō : N'y'i kōlōsi wula in na i bōtō kalanyōrō la. I y'i tu Basitan na, i fēmētō i selen Isa ma, i y'o nyōni k'i sen ferek'o sen na k'o bin.

HAKILIJAGABO : Moriba ye jōn ye ? Mun na a ye Haruna kōrōfō ? Denmisēnnin dōw bē mun kē n'u bē bōlōn na ? (u b'u nēn bō mōgō dōw ma ? u b'u jan ka yēlē dōw ma. Ni dō y'u nyininka fēn dō la halī n'o ye dunan ye, u b'o jaabi juguman na .

An tē sonyēli kē. An tē dunanw hakili sonyē. An tē malobaliya kē.

AN KA NIN TO AN HAKILI LA :

N'bē n'yāre minē cogo dōn yōrō bēe la .

N'BE SANIYA

" A bɛ fɔ saniya ye kɛnɛya ye "

Saniya kalan bɛ sinsi waleyaw de kan, karamɔgɔ ni kalandenw bɛ minw kɛ, ani u bɛ minw kɔlɔsi don o don :

kalandenw saniyali
kalanyɔrɔ ni kalanminɛnw saniyali
dukɔnɔna, nyɛgɛnw, sira yɔrɔ bɛe ka kan ka
saniya waati bɛe.

BARO :

I. SETU KORA KA JE

Bi ye alamisa ye. N'bɛ ko k'an jɛ. N'ye filen fa ji la. N'y'a daminɛ ka ji seriseri n'kan. Haa ! N'ye fu ta, ka safunɛ don o la kosɛbɛ, k'an fari yɔrɔ bɛe tereke, n'kunkolo, n'tulow, n'kamankɛ - rɔlaw, n'senw . N'ye n'farikolo bɛe jɔsi k'a jɛ. N'tilala k'an sananko. N'ba ko, "i jɛra yɛrɛ de, fo ka jikisɛ boli i fari kan. N'iyɛ nin kɛ don o don, bana t'i minɛ abada."

II. SEKU NI TIJANI

Seku ni Tijani ye teri ye. Koli man di Seku ye, nka finijɛlendon ka di a ye. Tijani bɛ ko, a bɛ duloki jɛlen don, nka o kɔrɔkulusi tɛ ko . sɔgɔma o sɔgɔma, karamɔgɔ bɛ jɛya laraweli kɛ. N'o daminɛna, karamɔgɔ b'a fɔ Seku ma : " e tɛ se k'i tonyɔgɔnkɛ ladege wa. O saniyalen tuma bɛe, e dun farikolo katalen don". Bi karamɔgɔ ye Seku sigi k'a ko bɛe nyɛ na. A bolow ni a senw nɔgɔji bilennen tun bɛ, i n'a fɔ bɔgɔji. Kalanden tɔw ye woo ci a la. Seku kasira. A ko : " ne kelen nɔgɔlen tɛ wo. A ye Tijani fana ka finiw bɛ.

O fòlen, Tijani girinna k'i wòròn. Bèe kulela ka woo ci Tijani na, barisa a ka kulusi jukòrò npogi tun nògòlen don kòtikòti. Kalandenw bèe maloyara, u y'a fò u da jukòrò : "An k'an janto an yèrè la wala, Tijani ni Seku ta nyògòn kana kè an na." Bèe saniyara kalanso kòndò.

HAKILIJAGABO :

SANIYA YE DON O DON KO YE. Mun na a bè fò ko saniya ye kènèya ye ? Nògò bè bana jumènw di mògò ma (manya , kaba, sumu, nyèdimi, tulodimi) Tègè nògòlen bè mun se mògò ma ?

SANIYA YE KISEYA YE. Mun na o bè fò ? (i tè siran ji ni safunè nyè. I tè siran wuli jona nyè. I tè siran kundilla nyè. I bè nògò kèlè fan bèe.

SANIYA YE FANGA YE. N'i sègènnen don, n'i y'i ko i bè kè cogo di ?

SANIYA YE YERÈ BONYE YE. Bèe bè fèn saniyalen bonyè sigi. A ko ka di bèe ye.

SANIYA BE SORO COGO DI ?

koli (farikolo, tègè, kunsigi kòròla, da , nyinw, tulo kòndona.)

AN KA NIN TO AN HAKILI LA.

Saniya bè na ni kènèya, ni barika ani cènyè ye.

FINIW MINE COGO

KOLOSILI :

Karamôgò tèmètò kalandenw ni nyògòn cè a bè kòlòsili kè ni min ka dulàki yòrò dò bòròtòlen bè walima n'a koloni binnan bè, ni wo bè min ka fini yòrò dò la, ni min labènnen bè ka nyè.

BARO :

Samu ni Fili ye sènèkeladenw ye. U faw tẹ faamaw ye, nk'u bè dayirimè sòrò.

Sannifeere bannen, u faw ye fini fig'u la. Kalo fila tèmènen Fili ka fariw bè y'a daminè ka farafara k'a sòrò Samu taw b'u kuraya la. Fili ka baara tẹ foyi ye ka yèlèn-yèlèn jiriw la, ka boliboli kunko nyè fè, ka tulonkè farinw kè. Olu de b'a ka finiw fara. Yanni ka sènè wèrè kè yòrò o yòrò, k'o fènw bè feere k'a fèrèbo a kulukufu na yaala.

HAKILIJAGABO : Mun bè mógò ka finiw fara ? An ka kan ka mun kè n'an ye wonin ye an ka finiw na ? Miseli ni gaari nyèci ye mun ye ? Mun na finiw ka kan ka minè ka nyè ? fini nògòlen nyè bè cogo di ? Mun b'o kè ?

N'an ka finiw koloninw y'a daminè ka burunburun an bè mun kè ? Mun na ?

Wo ncininin kalabali laban bè kè mun ye ?

Finiw saniya n'u minè konyuman bè mun jira ?

AN KA NIN TO AN KONO : fini minè konyuman, o b'a si caya. o b'i tanga wari tinyè ma.

AN B'AN TANGA SANJI NI NENE MA COGO DI ?

BARO :

An bɛ waati jumɛn na sisan ? Mun bɛ kɛ ni san bɛ na ?
An bɛ mun ni mun ye ? An bɛ mun kɛ n'an ka kan ka bɔ san
kɔrɔ ? Ni san y'an gosi an bɛ mun kɛ jona n'an sera so ?
Mun b'an sɔrɔ n'an ye fini nyiginnenw to an kan na ?

SEDU KA BARO : Sanji ye Sedu gosi a bɔtɔ kalanyɔrɔ la. A
nalen so, a y'i sigi n'a ka fini nyiginnenw ye a kan na da kɛrɛ
fɛ fo ka san tigɛ. Finiw jara a kan na. Su kolɛn Sedu sira ka
sɔgɔsɔgɔ. Mura y'a minɛ. O banaw laban kɛra fankelendimi ye.

HAKILIJAGABO : Mun kɛra Sedu la ? O y'a sɔrɔ cogo di ?
Nɛnɛ bɛ mun kɛ mɔgɔ la ? An b'an tanga sanji ma cogo di ?
Nɛnɛ dun ? An bɛ mun kɛ sogomada fɛ nɛnɛ tuma ? Su fɛ dun ?
Mun wɛrɛ bɛ se ka funteni don mɔgɔ la ? (gɛrɛsisiw) Nɛnɛ bɛ
mun bana bila mɔgɔ la ? (ngɔnɔdimi, mura ani bana wɛrɛw).
Sanji ni nɛnɛ ka jugu mɔgɔ ma. An k'an tang'u ma ?

AN KA NIN TO AN HAKILI LA .

N'bɛ n'tanga sanji ni nɛnɛ ma ni fini girimanw ni tasuma funteni
ye.

N'BE BAGANW NI JIRI-W LADON

KOLOSILI :

Ni dēsè te, n'tè nimafèn faga.

A bè fò ko denmisànnin tē hinè dòn. A t'a dòn ko ni bè baganw ni jiriw la i n'a fò a yèrè.

A b'u faga, ka tulon kè u la, k'a sàrò a m'a dòn ko jugu ye. O tuma, mògàkàròbaw de ka kan k'u lamò o siraw kan.

BARO :

I. NIJUGUYA WA ? KODONBALIYA ?

Don dò, Sidiki ye ntufannin minè, ka sirife ta k'o kamanw tigè, k'o bila duguma, k'o nyòni, k'o ka pan. O ma se ka pan, Sidiki dimina. A ye sirife ta tugun, a ye ntufannin in kònò fara k'a nogo bò, ka ntufannin in boson, k'o sogo lógòbèlógòbè a bolo la . A tilala k'o jeni, k'o nyimi ka sàrò k'o nyèfò a tów ye, ko n'i ye ntufannin kamanw tigè, k'o tē se ka pan. Bakari k'a ma : " nka e ye ni jugu ye, Sidiki, ni mògò min ye e kamanw tigè ka bò i la, i bè kè cogo di ? "

II. CEKOROBA NI A KA FALI

Cèkòròba safò ye a denkè wele k'a ka fali kalifa o ma : " fali b'a sigiyòrò, i k'i janto a la, kana busan t'a fè, i ka kuma a fè nàgòya la, fali nin sabalilen don, a bè fèn bèe faamuya, a tē se dòròn de ka kuma. I k'a k'i ba ye barisa a tun bè o jòyòrò de la ne bolo. Kana pèrèn a kun na, kana doni girin d'a kò la, a tē se min kòrò. I k'i miiri i yèrè la".

Cèkòròba y'o fò dòròn , a nyè fugura.

III. ZIYE N'A KA WULU

Ziye ka wulu kârôla, ka kârô. Don kelen, Ziye k'ale bê taa wulu in fili kungo kânô, k'i yêrê sôrô. A taara fo kungo jan kânô, k'i tunu wulu in na ka na so. Wulu y'a nyini tuma min n'a ma a ye, a bolila n'a yêrê ye ka na Ziye sôrô so. Sinyê saba Ziye bê taa wulu in fili, wulu in bê na so. Ziye k'o tunu ale bê wulu nin di kuncilaw ma. A y'olu wele. Olu nana juru don wulu kan na, k'a sama k'u bê taa n'a ye. Wulu kulela, ka kule, ka makaritôkasi kê. Ziye ma se k'a yêrê minê, a yêrê kasira, ka kasi. A ma nyê a taara u nô fê k'u ka a bila. An'a ka wulu nana so.

HAKILJAGABO :

Ni bê hadamadenw na cogo min na, ni bê baganw fana na ten.

Deremisènninw bê mun kê baganw ni kânôw la.

Mâgôkârôba dôw yêrê bê mun kê ntorî la.

NI N'BE JIGINJIGIN NA, N'BE N'DIGI N'KININ KAN.

HAKILIJA GABO :

Jiginjigin ye mun ye ? Jōni delila ka taama mobili la ? Ni sira ye jiginjigin ni yèlenyèlen ye, mobili tigi ka kan ka mun kè ? Ni mobili bè yèlènyèlèn (san fè) na a bolila bè jukòròla ye nyè wa ? O tuma a ka kan k'a digi fan jumèn fè ? Mobili ka kan ka tèmètèmè nyògòn kan yèlenyèlen na wa ? Mun na kasara caman bè kè Segu sira kan, aní Bamako ni Kuluba sira kan ? bolifèn dō jigintō bè bèn ni dō yèlèntō ye, ni bēe digilen tē i kinin kan, u b'a gosi nyògòn kun, kasara bè kè.

AN KA NIN TO AN HAKILI LA : Ni n'bè bolifèn kan jiginjigin na n'bè n'digi n'kinin kan.

AN KAN NEGESO KARAFEJURUW KENEYA .

BARO : Alu fa ye nègèsò kòrò dō san a ye, karafejuru fè min na, fa ko k'a bè nègèsò in laben ka sòrò k'a labila Alu ye. N'ka Alu ye nègèsò ye dāròn, a girinna k'a ta ka boli k'a bè t'a jira a terikè la. Ha Alu girintō taara bō jiginjigin dō fè. O tuma mobili dō fana tun bè na. O tigi girinna k'i jō, nka Alu ma se k'a ka nègèsò jō barisa karafejuruw tun t'a la. A taara a gosi mobili kun k'a yèrè fara duguma k'a ten pèrèn. Nègèsò tō bēe karikarila.

HAKILIJA GABO : Mun na Alu ma se k'i jō ? Mun kèr'a la ? bolifèn karafentan ka nyi wa ?

AN KA NIN TO AN KONO :

N'bè n'ni fè. N'bè n'ka bolifèn karafejuruw kènèya.

TULONW : KA TULON SARIYAW LABATO

BARO :

Nyenajēba bē kalanyārō dukēnē na : ka boli ka taa jōnjōn ta.
Sumana jālen bē a tōw kōrō ; nka a fērē o fērē , a b'i madon ni
karamōgō nyē tē a la. U ka kulu sera k'a sababu kē ale ye. Tuma
o tuma ni karamōgō y'a tanu ko a ba boli kōsēbē a bē maloya dōoni
ka masārō a hakili b'a yērē son. A bē kē i n'a fō fēn dō de
b'a fō a tulo kōrō "i ye nanbara kē ? i ye nanbara kē".

HAKILIJAGABO :

Sumanaw ye se sārō wa ? Mun fē ? Mun na se in ma Sumana
nisōndiya ? N'e don a se bē e nisōndiya wa ? Mun kōsōn ?
Aw jumēn b'a fē ka tulon kē ni Sumana ye ? Mun na ? Aw b'a
tōnyōgōn dōn min b'i n'a n'a fō Sumana wa ? Aw b'a fō olu ma
ko di ? Nanbaratō fē tulon ka di wa ?

Tulon bēe n'a sariya don. Mun de fana bē tulon diya ? (a sariyaw
labatoli.) Ntolatan na, mōgō ka kan ka mōgō tan wa ? jōnni bē
ntolatan sariya labatoli kōlōsi ?

Aw bē tulon dōw dōn wa ? U sariya ye mun ye. Nanbaratōw b'a kē
cogo di ? Nanbara mana mōgō min se, o ye se ye wa ? Se hakika
ye mun ye ? Nanbara b'i ko sonyēli. Nanbara man nyi, ni mōgō
min ma se ka se bi, a dōw b'a la, a bē se sini. Sebaliya tē
sonyēli kun bō.

An ka nin to an kōnō (marata). An ka se nyini tulon na, nka n'an
bē dēsē fana, an kana nanbara kē.

N'ITE DUSUBAYA KE TULON NA.

BARO :

Finyëminè o finyëminè, bée be Burama wele tulon na ka d'a kan a tulongkècogo ka nyi.

Nka mōgō si t'a fè ka tulon kè Yakuba fè, mōgō t'a fè fana ka ye a ka sèrè la ni ntolatàn don, ka masòrò a b'a fè tuma bée ka se sòrò. Walasa a bè se tów la, a tē siga k'a tonyògònw neni, k'u dōgōya a bē dōw tan, ka dōw bana.

HAKILIJAGABO :

Mun ye Burama fè tulon diya mōgō ye ?

Mōgō min tulongkècogo ka nyi o b'a kè di ?

Mun de kòsòn mōgō t'a fè ka tulon kè Yakuba fè ?

Aw b'a tonyògòn dō dòn min b'i ko Yakuba wa ?

O b'a kè cogo di ?

O tulongkènyògòn ka ca wa ?

N'a fòrò ko aw ka tila Burama ni Yakuba cè, e b'a fè ka taajòn fè ?

Mōgō min bē i n'a fè Burama o bē tulongkènyògòn sòrò tuma bée wa ?

KALAN :

Ni karamògō bē juguni ninsosanninw ka baro dòn, o b'o fè ka-landenw ye.

An ka nin to an kòndò (marata) : Ni n'bè tulon kè, n'b'a kè ka nyè, n'tè kèlè kè.

DOLO BE MOGO HAKILI TIYE.

BARO :

Sanyèlèma fè dugu denmisenninw y'a naniya ka nyènajè kè.
Nyènajè su, bèe y'i min k'i fa. U sara. Tulon wulilen,
kamalen kelen bora fèrè la ka taa a ka so. A fa kojugu,
fò a bè to k'a pan a jà kun na a bè sira jè sòn ; i
b'a fò a bènà bin. A selen so, a donna fèn bèe la k'o
tinyè. A muso siran kojugu nin don in, o bolila ni den ye.
O taato talonna ka bin k'a sen kari.

Mun na muso in bolila ka bô a ka so ?

Mun y'a sòrò ?

Muso in ka senkari sòrò la mun fè ?

O b'a jira ko dólòminna ye mun ye mógò tów ma (dólòminna
ye sigidalamógò ma kara ye.)

- Don dò la kamalen dò y'a tów wele dólò la. U kèlen
k'u fa nyòdòlò la, u wulila ka don dugu kòndò ni bere
ye, u ni min mana bèn u b'o gosi, nin don in kèra masiba
ye.

(dólòminna ye siginyògòntàrò ye)

An ka nin to an kòndò. Dólòminna ye fèn jugu ye sigida la.

DOLO BE MOGO BO I HAKILI KAN
K'I DANBE BO I LA.

BARO :

Aw jumèn dellia ka dǎlǎminna ye ?

Jǎn ka dǎlǎmin ka jugu dugu mǎgǎ bǎe ta ye ?

Ni.....minna, a b'a kǎ cogo di ?

(a bǎ mǎgǎ neni, a bǎ dǎnkili da a yǎrǎ ma.)

a bǎ boli denmisenw kǎ, a bǎ dǎn kolon kǎ a yǎrǎ ma.)

Mǎgǎ bǎ i to i yǎrǎ ma ka nin wale ninnu kǎ wa ?

O tuma dǎlǎ bǎ mun kǎ mǎgǎ la ?

A fǎ dǎlǎminna bǎ dan o ma ? (karamǎgǎ bǎ se k'u dǎmǎ k'a fǎ sǎrǎ)

Dǎlǎminna dǎw tǎ bin bǎlǎn na ?

Dǎw tǎ u jǎ ka sugunǎ kǎ jama na ?

Dǎw yǎrǎ tǎ sugunǎ walima banakǎraa kǎ u ka kulusiw la ?

Mǎgǎ min bǎ nin kǎ bonyǎ bǎ o kan dugu kǎnǎ wa ?

A ka ca a la, mǎgǎ min minnen don, o tǎ wele mǎgǎsǎbǎko da la.

O tuma an bǎ se k'a fǎ kǎ dǎlǎ bǎ mǎgǎ danbǎ bǎ i la.

An ka nin to an kǎnǎ : Dǎlǎ bǎ mǎgǎ bǎ i hakili kan.

N'tǎ dǎlǎ min bawo, n't'a fǎ n'danbǎ ka bǎ n'na.

BANGEBAGABONYE : K'U DIYANYEKO DON K'O KE

BARO :

Sitan ye denmisèn sèbè ye.

Sitan ladaamu cogo ka nyi. A ko ka di a fa n'a ba ye, barisa a tẽ ko bõ u ta la. Don minw tẽ kalan a bẽ soli ka wuli, a bẽ yârõw furan, ka minènnãgõw ko k'a sãrõ a ma kè ni mógõ ka fõli ye. Wula mana se, a b'a fa ka kalu-kanin ta ka na o bila kogobolo suma na. Bèe ko Sitan mana kãrãbaya a n'a ka dennymanya tãnõ sãrõ.

HAKILIA GABO :

Aw hakilina ye mun ye Sitan kan ?

Bèe bẽ i ko Sitan wa ?

Jõn bẽ i ko Sitan ?

Denmisèn caman bẽ ciw kè, nka u b'a kè i ko Sitan wa ?

Mun bẽ u cè ? (a tẽ fõ Sitan ye, a b'a don a yèrè ma k'a kè).

Baara ma mógõ faga. N'i ye baara kè i bangebaw ye, n'a ma min fara i kan a tẽ o bõ i la. Mógõ ka kan ka ko dõw bõ i yèrè la k'a kè i bangebaw ye.

An ka nin to an kãnõ : N'bè n'bangebaw bonyè, n'b'u diyanyeko don k'a kè.

AN BE SE K'IA JIRA AN BANGEBAGAW LA K'AN B'U
FE COGO DI

BARO :

Nin k'era denni dō ye ko Sabunyuman.

U ka dugu la tile tun tē bō yen. Sumaya bonyè kojugu ye bana bila a fa la. U ka so mōgōw bē dalen tun don fō ale yērē kelen. Ale de tun ye sōmōgōw ka ko bēe ye. Don dō la, a y'i da k'i miiri cogo min na, a bē se k'a fa ka bana kēnēya. A y'a ye ko tile dōrōn de bē se k'a kēnēya. O la, a y'a naniya ka taa tile nyini. Kōnōnin dō nan 'i sigi jiri la a kōrō. A y'o nyininka a bē se ka tile bō yōrō min na ; kōnōnin wulila ka taa ; a y'a faamu k'o taara sira min fē o de ye tile yōrō ye. A sōrōla k'a nyini a fa fē ko a b'a fē ka taa tile yōrō nyini ka na n'a ye. Fa sōnnen, a wulila ka taa. A sera dugu dō la, a ye nyininkali kē. O yōrō fana tun ye tile ka dugu ye. Mōgōkōrōbaw nisōndiyalen a ka bōnyē fē, olu ye nyōgōnnye kē ka bēn a kan k'u bē taa a fa ta kana n'a ye u ka dugu la, yala a be se ka kēnēya. Olu ye cē damadō wuli ka taa a fa ta ka na, a ka sōrō ka kēnēya.

HAKILIJAGABO :

Mun tun ye Sabunyuman hami ye ?

Walasa a fa ka kēnēya a ye mun kē ?

A sēgēna wa a ma sēgēn de ?

A ye nin bēe kē ka mun jira a sōmōgōw la. Aw bē se ka mun kē k'a jira a sōmōgōw la (bangebaw) k'a b'u fē ?

- U mana min fō k'o kē teliya la.

- Ka to ka mago nyē aw se dan na.

- K'u bonyē.

- Ka kalan kē ka nyē walasa u bē nisōndiya aw kōrō.

MARATA :

N'bē baara kē k'a jira sōmōgōw la k'o n'b'u fē n'b'u bonyē k'u dēmē.

AN BE KALANSO MINENW MINE KA
NYE.

BARO :

Isa ni Amadu nana ka kôn kalanden tów nyè. U y'a kè tulongè
ye kalanso kônò ; ka kè panpanni ye sigilanw ni tabaliw kan,
tuma kelen Amadu bôra ka bin sigilan kelen kan k'o kari.
U siranna o la ka boli ka taa so.

HAKILIJAGABO :

Amadu ye mun kè ? A tun bè mun na kalanso kônò ?

O sigilan bè dila cogo di ?

Jân bè minèn bila kalanso kônò ?

O tuma a b'olu minè cogo di ?

Dòw bè sèbènni kè sigilan ni tabaliw kan ?

Dòw bè sirefe kè k'u tigètigè ?

Dòw bè taama u kan n'u sen nògòlenw ye.

Tabali kelen sòngò ye joli ye ?

N'TE KABAKURU FILI SIRA KAN.

HAKILIJAGABO :

An bẽ tulon jumẽnw kẽ ni kabakuru ye ?

(an bẽ jiriden dõw kolo ci, an bẽ an ka tulongkẽfẽnw dila n'a ye). N'an ye fẽn dõ dila ni kabakuru ye sira kan, n'an tilala an bẽ mun kẽ ?

Mun na an man kan ka kabakuru bila sira kan ?

Karamagõ yèrè bẽ baro dõw kẽ kalandenw ka waleyaw kan.

An ka nin to an hakili la : N'te kabakuru bila sira kan, a bẽ se ka kẽ kasara sababu ye.

Kalan : An t'an kẽnýè nyõgõn ma n'an bẽ nègèsõ kan.

BARO :

Musa ni Sidi ni Karimu bẽ taa nègèsõ la dõgõ la. U bẽ baro la sira fẽ. Walasa u ka nyõgõn ka kuma mèn kòsèbè u y'u kẽnýè nyõgõn ma sira kan. Tuma nin kelen mobili mankan bõrõ u kò fẽ. U girinna k'u bẽ sira bila, u donna nyõgõn na u ka nègèsow ye nyõgõn tantan, ka t'u bin nyõgõn kan.

U fariw tigèrigèra. Mobilirigi y'i jò k'u dõgõya kòsèbè.

HAKILIJAGABO :

Musa, ni Sidi ni Karimu tun bẽ taa min ?

U tun bẽ taa cogo di ?

U ye mun kẽ ?

Mun bõra u kò fẽ ?

U ye mun kẽ ?

Mun y'u sòrõ ?

An ka nin to an kànò : An man kan k'an kẽnýè nyõgõn ma sira kan n'an bẽ bolifèn kan.

N'BE N'MOMUSO NI N'MOKE LADON COGO DI.

BARO:

Makòrò sigilen bē a ka da la. Karimu ni Hawa mòmuso don. Komi wula sera, nēma dara; Makòrò ka koloci wulira, fō a bē to ka fō; wayi!" a kolotugudaw bolo. O la a hinē ye Karimu minē, o k'a a ma "Makòrò dē, ni ne kòròbayara n'bē dāgòròrò nyuman dō nyini min bēna i ka bana furakē". O mā mēn Hawa fana nana nin kunkòròdonna ye ka na o bila sēsì kòndō a kò kòrò. O diyara Makòrò la kòsēbē.

HAKILIJAGABO:

Makòrò ye jōnni ye?

Hawa ni Karimu b'u mòmuso fē wa?

U ba jira k'u bē u mòmuso fē cogo di?

E dun..... E b'a jira ko i b'i mòmuso fē cogo di?

Dòw bē tulon kē u mòmuso fē o ye baasi ye wa?

An ka nin to an kòndō: N'bē n'mòmuso ladiya son, k'a jira ko n'b'a fē.

N'BE NYE MOGOW MA.

KOLOSILI :

Aw ka nyògòn dèmè, kabini Ala ye dinyè da, hadamadenw bē bō nyògòn nu ma.

A bē fō : "n'i ko i mago tē mōgò la, i k'a fō fana ko mōgò mago t'i la".

Mōgò tē taa n'i mōgò nyògòn tē.

Nin bēe ye kumakanw ye, minw b'a jira ko hadamadenw jigi ye nyògòn ye.

BAROW :

I.)- Bakunba n'a ka dōgòsiri. Sògòmada in na, musokòrònin dō, ko Bakunba, tun doninen bē dōgò la ka bō kungo la. A kan bēe tun donna. A b'i biri, ka wuli, a bē gūna, a wosilenba. Ne y'o ye dōrò, ne bolila ka taa dōgò in, ta a kun na, ka taa a bila a ka so. A ye dōròmè di ne ma. Ne ko "ayi".

O kèlen, a ye dugaw caman kè ne ye.

II.)- Tonyògòn nyuman :

An bōtō tun bē kalanyòrō la. Ne talonna k'an bin kabakuru kan. Ne yòrō bēe tigētigēra. N'dēsēra ka wuli. Sedu ye ne dēmè ka wuli, k'an senw furanfuran, ka n'bamū ka taa ni n'ye labitani, ka tila ka taa ni n'ye so.

III.)- Kalanso kòndò :

Karamògò ko an ka kayew ta, k'an bē kunnasèbènnikè. Ami y'a ka npalan ta k'o woloma k'o woloma, a ma a ka sèbènnikèlan ye. Waati sera, Ami ye kasi daminè. Ne ko : "Ami, mun kèra ?" A ye a nyèfō. Ne ye n'ka sèbènnikèlan tō kelen bō k'o d'a ma.

HAKILIJAGABO :

An bē nyè cogo di an tōnyògònw ma ?

An bē kalanminènw singa u ma, an b'u dēmè ka fèn girinw ta. An

bē karamògò ka minènw ta.

Hadamadenya la, ni m̀̀g̀̀d̀̀ min ka f̀̀n binna, k'̀o t̀̀m̀̀d̀̀ k'̀o d'̀o ma ;
k'̀i ba d̀̀m̀̀d̀̀ ka nyaman b̀̀n , ka taa ciw k̀̀. Ka ỳ̀r̀̀d̀̀ jira du-
nanw na , ka ji d'̀u ma, k'̀u bisimila ka nỳ̀.

An ka nin to an hakili la : An t̀̀ taa nỳ̀g̀̀n k̀̀, o tuma an
ka nỳ̀g̀̀n miǹ̀, ka hiǹ̀ nỳ̀g̀̀n na, ka nỳ̀g̀̀n d̀̀m̀̀d̀̀.

N'TE SIRAN SU DIBI NYE.

BARO :

Don dè, Bakari fa ko ko a ka taa mōni di a tēnēmuso ma mara-
kakin na. Nin don su, san nalen bē, dibi bē, nka Bakari tun
tē se ka ban ci in ma cogo si la. A wulila ka sira minè. A
selen dubalensun kòrò, a siranna bawo a ye fèn caman mèn o
yòrò nin kan. A siran kojugu, fò a bē sen kan men a ko.
Yòrò nin dè la, a kunmasicèra, a ye tasa fili ka boli ka boli
ko fèn dè b'a ko. A bē se so tuma min, fò k'a nyò duuru.
Bakari taara i da, a banana fò u donna dugu cèkòròbaw kan
ka fura bō a ye.

HAKILIJAGABO :

Bakari taalen tun bē mun na ?
A tun bē se ka ban a fa ka ci ma wa ?
A fò Bakari ja tun ka farin ?
Bakari bē siran mun nyè ?
Bakari ka siran ye mun se a ma ?
A fò siran kojugu ka nyi ?
Siran bē se ka mun se mōgò ma ?

Kòlòsili : Mōgò man kan ka siran dibi nyè. Fèn min bē yòrò la
tile fè; o fèn kelen de bē yen su fè. Wa ni mōgò siranna
de, i bē sirannyèfèn ye.

MARATA :

Fèn min be ye tile fè o fèn kelen de bē ye su fè. O tuma
n'tè siran blen dibi nyè.

AN KA AN JA LAGELEYA.

BARO :

Jõnni delila ka siran an la kojugu ?

Madu, e k'i ta lakali an nyê na tan ?

Burama, e ta kêra cogo di ?

Aw sirannen, aw sera k'aw yêrê nyênabô wa ?

Môgô ja mana bô ; i bê kê di ? (i bê yêrêyêrê)

Ni môgô siranna ; i bê se ka baara nyuman kê wa ?

(Ni môgô siranna, i bê dêsê ka fên kê i yêrê ye tuma dôw, a bê kê i n'a fô i mulukulen don ; a bê fô ko dengoro donna i la ; o ye siran kôjugu de ye)

O la, hali ni sirannyêfên bôra, a bê se k'i ja lagêlêya, k'i jija walasa i kana bô i hakili kan.

MARATA :

"Siran tê saya sa" O tuma môgô ka kan k'i ja lagêlêya.

O bê môgô kisi tuma dôw.

N'BE TOROSI TAA NI N'BE BO SU FE.

BARO :

Usumani b̄ra o don su f̄e, k'a b̄e taa baro k̄e Buramaw ka so.
T̄or̄osi tun t'a bolo ; dibi tun b̄e. A taamat̄o sen d̄er̄ela f̄en d̄o
kan ; jaa o tun ye sa ye. O ye Usumani kin ; ka boli ka
don tu la.

Usumani ko "f̄en d̄o ye n'kin, nka, n'm'a d̄on min don." A t̄ora
kuma la d̄or̄on a serinna ka bin. O la b̄e ko : "sa don, sa don".

HAKILIJAGABO :

Usumani ye mun k̄e ?

T̄or̄osi b̄e mun nȳe ?

An b̄e se ka mun w̄er̄e ta n'an b̄e b̄o su f̄e ?

Mun ye Usumani s̄or̄o ?

N'an b̄e taama su f̄e siraba kan, an b̄e mun k̄e ?

Ni yeelen t'an bolo, an ka kan ka fini suguya jum̄en don (j̄eman).

Mun b̄e se k'an s̄or̄o n'an ye fini finman don ka taama su f̄e ?

Mun ni mun b̄e se k'an s̄or̄o ni yeelen t̄e an bolo su f̄e ?

An ka nin to an hakili la : N'b̄e yeelen ta ni n'b̄e b̄o su f̄e.

N'BE SE KA TASUMA BALI KA TINYENI KE
COGO DI.

BARO :

Aw delila ka tasuma ka tinyèni nò dè ye ?

A kèra cogo di ?

Jónni b'a lakali ?

..... Mun kèra a sababu ye ?

Farati de b'a to tasuma bè tinyèni kè mǎgò bolo.

O tuma an bè se ka tasuma ka balawu bali cogo di ?

- An kana tasuma tugu fan bèe. (i n'a fò taji kǎrò, kǎrimugu kǎrè fè).

- N'an tilala baara la tasuma na, (an k'a faga.)

- N'an ye sigarati kunguru binnan ye mǎgò kǎ, an k'a faga.
(a ni ko wèrèw, minw bè se ka bǎ denmisenw yèrè la.)

MARATA :

N'mana tila tasuma na n'b'a faga.

NI DINGE BE SIRA KAN, N'BE BERE TURU A KORO
KA MOGOW LADONNIYA.

HAKILIJAGABO :

Jân dalila ka taa dugu la samiyè fè ?

Mun ye samiyè taama gèlèya ?

Siran bè cogo di ?

Mun bè kè ni dingèw bè sira kan.

Mun b'a to bolifènw bè kasara kè ?

(mòbili bolilaw bée bènna a kan ko ka bere dà turu dingè kòndò)

N'an ye bere turulen ye sira kan, o ye mun taamashiyèn ye ?

O tuma mobilitigi ka kan ka mun kè ?

Ni dingè ma taamashiyènya, mun bè kè ?

An ka nin to an hakili la : Ni dingè bè sira kan, n'b'a taama-
shiyènya ni bere turuli ye a kòndò.

Kalan : babili karilen taamashiyèn

BARO :

Surò sanba nana. A finyè ye jiri dów ju bô. Jiwoyo taara ni
babili ye. Dugu jàlen ne taatò an ka foro la, ne y'o ye.

N'bolila ka t'o n'fa ye. O fana y'o fò dugu cémisènkuntigi ye.

O y'a tów wele, u taara jiribolo karilenw ta ka na sira tigè n'o ye,
k'o da fan bée. Mobili min mana na o b'i jò.

HAKILIJAGABO :

Jiribolo karilen bilalen sira kan, o bè mun taamashiyènya ?

An ka nin to an hakili la : Babili karilen taamashiyèn ye jiribolow
dalen ye sira kan.

BAARA DE BE MOGO KE FENTIGI YE.

BARO :

Don dō la, musokōrōnin dō bōtō foro la, a ni nafolotigi dō bēna;
a ye nafolotigi in deli. Cē ko a ma, "e man kan ka mōgō deli,
i den kē kamalen fila min filē i kō u di ne ma, n'b'u don da la.
A kēra musokōrōnin nyēna ko cē in bē yēlē a la nka, a y'a ye
cē b'a fōla ni sēbē ye, a dara cē la ka den ninu d'a ma.
Nafolotigi ye kamalennin fila dege segī, lēfē, ani kaara dali la. U
ka fēnw dilalen taara feere galodugu sugu la; a ye wari caman
lase u ma.

HAKILIJAGABO :

- Baro in bē jōnni kan ?
- M usokōrōba ye mun nyini ?
- Nafolotigi ye wari d'a ma wa ?
- A ye mun kē a ye ?
- A ye mun kē a ye, ani wari dili jumēn ka nyi ?
- O tuma baara bē mun nyē mōgō ma ?

MARATA :

Yann'i ka mōgō sōn jēgē la, a dege mōnni na; mōgō min bē
baara kē o de bē sōrō kē.

NUMUKE KA BAARA CENYIN.

KALANKEMINENW :

Karamògò bè taa ni numuw ka fèn baaralen dów ye i n'a fò
daba, jèle, bololanègè.

BARO :

(Karamògò bè fènw jira)

Ne ka nin fèn minw filè ne bolo jònni b'u dila ?

Numu bè dugu kòndò yan wa ?

Numu bè mun wèrè dila ?

Daba, jèle, bololanègè bè dila cogo di ?

O baara ninnu bè kè sègèn kò wa ?

Numukè ka fèn dilalen ninnu bè cogo di ?

Mun bè kè ni numukè ka fèn dilalenw ye ?

U bè jònni nafa ?

MARATA :

Numukè ka baara cènyin bè bée nafa, o tuma an k'a walenyuman-
dòn.

MOGO KELEN KA BAARA BE BEE NAFA.

BARO :

Segi (!) kelen bè dugu kònd a bè kurun ni daba bõ mógòw ye.

Segi in be se ka mun wèrè kè mógò ye ?

O baara ninu bè kè jònni ye ? (dugumògòw)

Segikè bè baara kè mógòw ye nka a fò a yèrè tè mógòw ka baara nafa bõ ?

(a bè duloki mun don ; a m'o koori sènè, a m'a da)

N'a banana mógò wèrè de b'a furakè. A bè karamògòw ka baara nafa fò ; Zandaramaw bè u ka kubeda la minw b'a kana ;

O tuma an bè se k'a fò ko mógò kelen ka baara bè bèe nafa. mógò min tè baara kè, o be balo mógò tow wosiji la...

MARATA :

N'bè baara kè walasa tow bè bõ ne nun ma, i n'a fò ne yèrè b'u ka baara nafa sàrd cogo min.

SALIYA TE MOGO NAFA.

BARO :

Madu ka du kōnō denmisēnw bē ka si la u ba dusukasilen don.
Balo dēsēra, u ka finiw bēe farafara len don. E, Nka nin muso in
n'a denw nyanilen don.

Madu dun bē mun kē.

A tun bē tilen ka donkili da dōlōsō dō la, fō u ya bila ka bō
baara la. Kabini Madu kamalennin, baara tun man di a ye, fō ka
n'a se bi ma. O de segēn bē an'a ka denbaya kan.

HAKILIJAGABO :

Mun bē Madu ka du kōnō? (dumunidēsē)

Mun ye haladēsē sē Madu ma?

Mun y'a to Madu bilala ka bō baara la?

Baara man di Madu ye, a fō o ye bi ko ye?

Kabini mēgō denmisēnnin ni baara man di i ye, i bē kōrō n'a ye,
i tē se ka foyi kē i yērē ye. Hali n'i donna baara la, i tē o
nyē.

MARATA :

Bi denmisēn salibagatō ye don dō cēkōrōba fugari ye.

N'bē baara kē ni dusu ye.

AN KA DEME DON MOGO JOGINNENW NA.

BARO :

Karimu n'a tɔnyɔgɔnw bɛ tulong na kalanyɔrɔ kɛnɛ na.
Sɔni, Karimu bolitɔ talonna gungurun na k'a sen figɛ, fɔ a joli
bɛ bɔ. A bɛ bolila Yusu min nɔ fɛ kabini o y'a birilen ye k'a sen
minɛ, o nana a nɔ fɛ k'a dɛmɛ ka wuli, ka tila k'a nɛgɛn ka taa
n'a ye karamɔgɔ yɔrɔ la, o ka fura k'a la. K'a ta o don na fɔ
bi, Karimu ma nyinɛ Yusu kɔ.

HAKILJAGABO :

- Mun ye Karimu sɔrɔ ?
- Yusu jɔyɔrɔ kɛra mun ye ?
- Yusu ka wale bɛ cogo di ?
- Denmisen bɛɛ bɛ i ko Yusu wa ?
- An bɛ se ka mun fɔ Yusu ma ?

Jɔnni delila ka Yusu ka wale nyuman in nyɔgɔn kɛ ?

Mɔgɔ min bɛ nyɛ mɔgɔ ma n'i banana, o ko bɛ bɔ i kɔnɔ wa ?

Jɔnni sago ye ka Yusu ka walew nyɔgɔn kɛ don dɔ ?

An ka nin to an kɔnɔ : Nin ye n'tɔnyɔgɔn jɔginnen ye, n bɛ dɛmɛ
don a la.

N'AN YE WALIFENW SINGA AN K'U MINE KA NYE.

BARO :

Seku ka sèbènnikèlan tununa. Musa y'a ta sing 'a ma. Musa mago selen a ka sèbènnikèlan ma, a ko "Seku na ni n'ka sèbènnikèlan ye". Seku y'a ka npalan kòndò lajè k'a lajè a ma sèbènnikèlan in ye. A ko Musa ma. "ika sèbènnikèlan tununa, nka n'b'a sara". Musa dusu kasira.

HAKILIJAGABO :

Seku ye mun kè Musa la ?

O ye ko nyuman ye wa ?

Musa nisèndiyara wa ?

A delila ka walifèn singa ?

A ye mun k'o la ?

Walifèn bè minè cogo di ?

BARO :

Ami y'a ka gafe singa Awa ma. Gafe in mèenna Ami bolo fò Awa nyinèn'a kò. Don dò, Ami ye gafe in ta ; a ko "Ami, i ka gafe filè nin ye". Gafe cènyè kojugu fè, Awa ko "Nin tè ne ta ye koyi ; i filila. Ne ta tun ye kòròlen ye".

Ami tun ye mun kè ?

A tun ye sèbèfura jèlen dò meleke gafe in na. Bolonò wo bolonò tun b'a la, Ami y'o bèe josi. Gafe in tun kèra kura ye.

HAKILIJAGABO :

Ami ye mun kè Awa la ?

Mun na Awa filila a ka gafe ma ?

Awa nisèndiyara wa ?

O bè walifèn singa diya don a tigi la.

Kalanyòrò gafew bè singa wa ?

An ka kan k'olu minè cogo di ?

An ka nin to an hakili la : fèn singalen tèn n'halala ye. N'b'a minè
ka nyè.

NI N'YE WALIFEN SINGA N'BA SEGIN A TIGI MA.

BARO :

Kalifa tun b'a fè ka taa ja la, nka wari tun t'a bolo. A ko a terikè Sidi ma; "n'dòndò dòròmè binaani na, kari don n'b'a sara" Sidi y'o d'a ma. Kari saba tèmèna, Kalifa ma wari sarali kuma fò. A y'i yèrè hakili b'o kò pewu.

A bè mun miiri Kalifa kan ?

Don dè, muso dè nana ne ba ka sanu singa k'a bè kònyè la; ko n'o banna dòròn k'a bè na n'a ye. Dògòkun tèmèna, ka tile tan ni duuru kè, ka kalo kè, ka kalo wèrè kè muso in ma na ni sanu ye.

Ne ba taara a ka sanu nò fè don min na; o kèra kèlèba ye. A y'a sòrò muso taara sanu kun tigè k'o feere ka sòrò k'a fò k'o tununa.

Aw hakililata ye mun ye nin baro in kan ?

Karamògò (walima kalandenw) yèrè bè se ka nin baro nyògòn caman kè.

HAKILIJAGABO :

Aw delila ka walifèn singa wa ?

Mun fèn ?

A y'a segin wa ?

Waati hakè joli kònjè ?

N'aw tun m'a segin aw tun bè kè mun ye ?

Ni aw tonyògòn dè y'a ka fèn singa k'i ban k'a segin, o bè mun kè aw la.

An ka nin to an hakili la: Ni n'y'e fèn min singa, n'b'a segin a tigi ma. Fèn singali man gèlèn, n'k'a seginbaliya de ye ko jugu ye, o bè na ni sonyeli ye.

MALI JONJON

BARO :

Sogoma, ni kalanden bée farala nyògòn kan u ni karamògò bē taa min? (an bē taa jònjòn yèlèn) Aw delila ka jònjòn ye yàrò jumènw na? O jònjòn n'aw ta ye kelen ye wa?

Nye joli don? (Fini kòndò saba dalen don nyògòn da fè).

Nye fòlò ye binkènèma ye (nyuguji) O bē an ka faso dugukolo-kannafolo jira (jiriw binw ani sènèfènw.) Nèrèmuḡuma o ye an ka faso dugukolo jukòrò nafolow ye. Bilenma o b'a jira ko an malidenw, an bē kaari an ni (an joli) kò k'an ka faso lakana.

Nin bēe b'a jira k'a fò ko jònjòn ye faso taamashiyen ye.

Jàmana bēe n'a ta don. Ni faso taamashiyen don, a ni mun ka kan?

Aw bē jònjòn bonyè cogo di?

(n'a bē yèlèn walima n'a bē jigin an ka kan k'an jò yàrò kelen; an man kan- k'a to a ka bin an bolo.)

An ka nin to an kòndò : Jònjòn ye jamana taamashiyen ye.

Mali ta ye nyè saba ye. Binkènè, Neremuguma ani bilenma.

Jònjòn ni bonyè de ka kan.

YEREJIRANTI

BARO :

Seli dugujè, kalandenw nanen kalanyârò la, Fanta wulila k'i jò kalanso cèmancè la "Aw ka ne filè, n'ka òròbu ni nka samara bôra fò Pari. U nyògòn tètè yan; U nyògòn tètè sòrò yan fana. Ne fa ye depite ye. Tuma o tuma, n'a taara dugutaga la, a bè ne sama fèn nyumanninw na. Anw ka so ka di, dumuni dumanw bè ye; wari caman ni mòbili bè ne fa fè." Kalanden tów y'a lajè. Dów nyèbòra a fè, nka dów y'u jan ka yèlè; ko "e ye yèrèjiranti de ye. Anw mago tètè i ka fènw na.

HAKILIJAGABO :

Mun na Fanta tun parilen don ?

A ye mun kè ?

O bè wele cogo di ?

Mògòw bè yèrèjiranti fè wa ?

Fantaden dò te se k'a ta nyògòn sòrò don dò wa ?

Fanta b'a laban dòn wa ?

A ka fisa ni kalanden tów ye wa ?

Mògò dów bè waso ni mun ye ?

Tuma dów la jeliw bè bè mògòw fò k'a sòrò u ma se yòrò min ?

O tuma o tigiw bè mun kè ?

Yèrèjira bè mògò bila mun na ?

Karamògò yèrè bè kalanden yèrèfòlaw ka ko kètaw fò.

An ka nin to an hakili la : N'tè n'yèrè jira.

N'bè n'kòlòsi yèrèjirantiw la.

AN K'AN YERE DON

BARO :

Karamôgô bè kalanden dôw ta minw t'u yèrè jira u t'u yèrè fô.
N'u kêra fôlô ye, u t'è waso.

MISALI :

Adulayi de ye dugutigi den ye ; nka, a t'è mângô si tôrô. Ale
de ye kalanso fôlô ye. A b'a ka baara b'èe kê ka nyè. O t'a bali
tulonkè la kalanden t'ôw f'è.

A b'a kôrôw d'èmè s'ènè la . A t'a yèrè bonyè mângô si ma.

A ni b'èe ka di. A bè ye denmisenjè b'èe la.

HAKILIJAGABO :

Yèrèjiranti bè mun kê ?

Adulayi b'o kê wa ?

i bè "ne" mèn a da tuma b'èe wa ?

N'a ye fini kura don, a bè mun kê ?

N'a kêra kalandenw ka fôlô ye a b'i yèrè fisaya t'ôw ye wa ?

Môgô min b'a yèrè d'ôn ; jogo jumènw b'o la ?

Mun b'a ni t'ôw c'è ?

An ka nin to an hakili la : So d'ôn, ji d'ôn, yèrè d'ôn nyôgôn t'è.

KALANYORO KA JAN, O TE FEN TINYE.

HAKILIJAGABO :

Karamôgô bɛ kalandenw nyininka u ka sow ni kalanyôrô janya na.
U bɛ waati hakè min kè ka se yen, u ka kan ka bô so waati
min na.

Kalanden dôw b'u ban kalanyôrôlataa ma, ko sira ka jan, o bɛ
mun nyè ?

U bɛ laban ka mun kè ?

Kalanden minw tɛ sira kalanyôrô janya nyè, olu bɛ laban cogon
di ?

Nafa jumèn bɛ kalan na ?

Olu tɛ sôrô sègèn jumènw kô ?

An ka nin to an hakili la : kalanyôrô janya tɛ n'bali ka taa
kalan na.

Kalan :

N'bɛ n'ka kalansenw dege sanni n'ka tulon kè.

BARO :

Nfali bora kalanyôrô la. A donna k'a ka npalan fili so kàndò ka
bô . A tèmèna Solomani ni Banfa nò fɛ. U taara balontan na. A
miiri ma jigin a ka kalansen degetaw la. Su fɛ, a sègènnenba y'i
da ka sunògô. A talen kalanyôrô o dugujè, karamôgô y'a nyininka
kalansen fèn o fèn na, a ma se o si la. O y'a nyagi.

HAKILIJAGABO :

Kalanden nyuman ka kan ka mun kè ?

Tulonkè waatiw bɛ tèmè wa ?

An ka nin to an hakili la : Tulonkè tuma tɛ tèmè. O tuma n'bɛ
n'ka kalansenw dege s onni n'ka taa tulon kè.

AN B'AN SIGI COGO DI BOLIFEN KONO

BARO:

Sisan ne bè taa dugu la. i b'a kè cogo di ?

E bè don bolifèn jumèn kònò ?

Ni watiri don, sigilanw bà o kònò, i bè mun kè ? Sigilan tè

minw kònò, i bè mun kè n'i donna olu kònò ?

N'i mǎgò y'i jò mòbili kònò n'a donna dǎngè kònò walima n'a
balala ka jò mun bè kè ?

(i bè bin a kònò i bè se ka jògin)

O tuma i bè mun kè ?

Mǎgò bè se k'i sigi a yǎrò bée wa ?

N'i y'i sigi kò fè n'a balala k'a jò, i bè yuuru ka taa ti a
fan dǎ la. O tuma sigiyǎrò jumèn ka nyi ?

(O ye k'i sigi k'i sèmè kabini na)

An ka nin to an kònò : Kamiyàn kònò, n'bè n'sigi ka n'sèmè
kabini na.

BUGUNNATIGE SEBENW

KUN : Bugunnatigè sèbènw donni

Kalan taasira :

BARO :

Sedu bènke banna nin y'a san saba ye.

San o san Sedu fa b'o nisòngò sara.

Wari bə fu ganna Sedu fa la, a sera kafo nyèmògò fè yen, k'a nyèfò o ye. O ko mun b'a jira k'e dògòni banna. N'i ka mògò fatura, i bə sèbèn ta, an fè yan. O tuma an b'a tigi tògò cè ka bə lèpo sèbèn na.

HAKILIJAGABO :

Sedu fa taara min ?

Mun fòrò a ye ?

Sèbèn min bə ta kube la, o tógòw ye di ?

Bannisèbèn bə wele cogo di ?

Bugunnatigè sèbèn.

Jòn bə bugunnatigè sèbèn wèrè don ?

Wolosèbèn, furusèbèn.

Bugunnatigè sèbèn bə kunnafoni di mògò kan, balemaya siraw.

Bangetuma Furutuma Bugunnatigè sèbènw bə dila min ?

Jòn b'u dila ?

An ka nin to an kànò : Bugunnatigè sèbènw bə kunnafòni di mògò kan. Wolosèbèn, Bannisèbèn, Furusèbèn olu ye bugunnatigè sèbèn dow ye. Kafo nyèmògò b'u dila.

DUGU FANGA SIGI COGO

KUI

- Jòn bè dugu kunna ?

dugutigi

Kal

kumandan, ni konseyew - sèerèw - ni
gatigiw

BAF

- Jòn y'a sigi ?

Sed

San

- Dugutigi ka baara ye mun ye ? (A bè dugu mara)

Wai

- Ani jònw bè baara kè nyògòn fè ? (A ni konseyew - sèerèw)

nyè

- Jòn ye konseyew sigi ? (Gatigiw)

mòc

- Ni kumandan bè ci sama, a b'a kè jòn ma ? (Dugutigi)

tògi

- O b'a fò jòn ye ? (sèerèw)

- Sèerèw b'a fò jòn ye ? (Gatigiw)

HA

- Gatigiw b'a lase jòn ma ? (Gadenw)

Sed

- Dugutigiw sigikun ye jumèn ye dugu kunna ?

Mui

(Ka dugu kunko nyè nabò, k'a nafasira nyini k'a bila o kan.)

Sèb

Ban

Dugutigi ye mògò joli ye ?

Bug

An ka dugutigi tògò ye di ?

Jòn

A bè kin jumèn na ?

Wo

Konseyew ye mògò joli ye ?

Bug

Jòn bè dòw tògò fò an ye ?

Ban

Jòn

MARATA :

Dugutigi ni sèerèw bè baara kè nyògòn fè ka dugu kunko nyè-
nabò, k'a bila a nafa sira kan.

An

kan

ye.